

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Факультет цивільного захисту

Кафедра наглядно-профілактичної діяльності

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«ПРАВОВІ ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА
ОХОРОНИ ПРАЦІ»**
(назва навчальної дисципліни)

обов'язкова професійна

(загальної/професійної, обов'язкової/вибіркової)

за освітньо-професійною програмою «Охорона праці»

назва освітньої програми

підготовки бакалавра

найменування освітнього ступеня

у галузі знань 26 «Цивільна безпека»

код та найменування галузі знань

за спеціальністю 263 «Цивільна безпека»

Рекомендовано кафедрою наглядно-
профілактичної діяльності
на 2021- 2022 навчальний рік
Протокол від «25» серпня 2021 року № 1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної
дисципліни «Охорона праці»

2021 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Дисципліна «Правові основи цивільного захисту та охорони праці» особливу увагу акцентує на забезпеченні питань правового регулювання трудових правовідносин та відносин з охорони праці та надає можливість здобувачам вищої освіти, як майбутнім фахівцям з питань охорони праці, ефективно впливати на управління і організацію трудових правовідносин в господарській діяльності підприємств і організацій.

Ефективність економічних реформ, виробничої діяльності підприємств і організацій та підприємництва залежить від праці людей як джерела задоволення матеріальних і духовних потреб. Виходячи із закономірностей трудової діяльності людей повинні визначатися і сфери правового втручання в організацію правового регулювання праці та її охорони. У створенні умов життя і праці, відповідних сучасним вимогам, важливе значення має рівень підготовки фахівців з питань охорони праці, формування у випускників закладів вищої освіти переконання щодо важливості цих питань і їх пріоритетності щодо результатів трудової діяльності.

Інформація про науково-педагогічного(них) працівника(ів):

Загальна інформація	Луценко Тетяна Олексіївна, старший викладач кафедри наглядно-профілактичної діяльності
Контактна інформація	м. Харків, вул. Баварська, 7, кабінет № 109.
E-mail	lutsenkota13@gmail.com
Наукові інтереси*	підвищення рівня правосвідомості та правової культури майбутніх фахівців служби цивільного захисту
Професійні здібності*	професійні знання і значний досвід роботи в викладанні правових дисциплін
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Профіль у Google Scholar https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=ZFB3rugAAAAJ Профіль у ORCID https://orcid.org/0000-0001-7373-4548

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щосередини з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 113. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета: навчальної дисципліни «Правові основи цивільного захисту та охорони праці» є набуття здобувачами спеціальної компетентності «усвідомлення функцій держави, форм реалізації цих функцій, правових основ охорони праці, дотримання основних принципів здійснення державної політики з питань охорони праці; здатність оперувати термінами та визначеннями у сфері охорони праці; здатність організовувати нагляд (контроль) за додержанням вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної безпеки» як складової частини інтегральної компетентності «здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, під час практичної діяльності або у процесі навчання, яка передбачає застосування теорій та методів проведення моніторингу та прогнозування, запобігання виникненню аварій, нещасним випадкам (на виробництві) і професійним захворюванням, оцінювання їх можливих наслідків та їх ліквідування.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
Статус дисципліни	заочна (дистанційна)
	обов'язкова професійна
Рік підготовки	2021-2022
Семестр	2-й
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	4
- кількість модулів	2
- загальна кількість годин	120
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	8
- практичні заняття (годин)	2
- семінарські заняття (годин)	0
- лабораторні заняття (годин)	0
- курсовий проект (робота) (годин)	0
- інші види занять (годин)	0
- самостійна робота (годин)	110
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	0
- підсумковий контроль (диференційний залік, екзамен)	Диференційний залік

Передумови для вивчення дисципліни

Для якісного вивчення навчальної дисципліни «Правові основи цивільного захисту та охорони праці» бажано отримати знання з дисциплін: «Хімія», «Вступ до фаху». Після вивчення наведених навчальних дисциплін бажано здобути результати навчання згідно переліку:

ПРН03. Аналізувати суспільні явища й процеси на рівні, необхідному для професійної діяльності, знати нормативно-правові засади забезпечення цивільного захисту, охорони праці, питання нормативного регулювання забезпечення заходів у сфері цивільного захисту та техногенної безпеки об'єктів і територій.

ПРН04. Застосовувати отримані знання правових основ цивільного захисту, охорони праці у практичній діяльності.

ПРН06. Пояснювати процеси впливу шкідливих і небезпечних чинників, що виникають у разі небезпечної події; застосовувати теорії захисту населення, території та навколишнього природного середовища від уражальних чинників джерел надзвичайних ситуацій, необхідні для здійснення професійної діяльності знання математичних та природничих наук.

ПРН11. Визначати фізичні, хімічні, біологічні та психофізіологічні шкідливі виробничі чинники та аналізувати безпечність виробничого устаткування.

ПРН13. Класифікувати речовини, матеріали, продукцію, процеси, послуги та суб'єкти господарювання за ступенем їх небезпечності.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-професійної програми «Охорона праці» для підготовки бакалавра в галузі знань 26 «Цивільна безпека» спеціальністю 263 «Цивільна безпека» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання		ПРН
Аналізувати суспільні явища й процеси на рівні, необхідному для професійної діяльності, знати нормативно-правові засади забезпечення цивільного захисту, охорони праці, питання нормативного регулювання забезпечення заходів у сфері цивільного захисту та техногенної безпеки об'єктів і територій.		ПРН03.
Застосовувати отримані знання правових основ цивільного захисту, охорони праці у практичній діяльності.		ПРН04.
Обирати оптимальні заходи і засоби, спрямовані на зменшення професійного ризику, захист населення, запобігання надзвичайним ситуаціям.		ПРН07.
Пояснювати концептуальні основи моніторингу об'єктів захисту та знати автоматичні системи, прилади та пристрої, призначені для спостереження та контролювання стану об'єкта моніторингу, вимірювання його параметрів та збереження інформації щодо його стану.		ПРН18.
Знати типи автоматизованих систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення, загальні технічні характеристики та вимоги до застосування систем управління, зв'язку та оповіщення у надзвичайних ситуаціях.		ПРН19.
Пояснювати вимоги щодо убезпечення та захисту суб'єктів господарювання, положення та вимоги щодо безпеки, ідентифікації, паспортизації та ведення реєстрів об'єктів підвищеної небезпеки та потенційно небезпечних об'єктів.		ПРН22.
Дисциплінарні результати навчання		<i>аббревіатура</i>
Усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина		

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, ПК
Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	K03.
Усвідомлення функцій держави, форм реалізації цих функцій, правових основ цивільного захисту, охорони праці; дотримання основних принципів здійснення цивільного захисту та державної політики з питань охорони праці.	K11.
Здатність оперувати термінами та визначеннями понять у сфері цивільного захисту, охорони праці; основними положеннями, вимог та правил стосовно проведення моніторингу,	K12.

організування та впровадження заходів щодо запобігання, ліквідування надзвичайних ситуацій.	
Здатність організувати нагляд (контроль) за додержанням вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної, промислової безпеки та охорони праці.	K15.
Здатність здійснювати облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на об'єктах суб'єкта господарювання, аналіз реалізації превентивних заходів виробничого травматизму та гендерної складової трудової діяльності.	K33.
Здатність аналізувати ефективність діяльності служби охорони праці та особливості організації системи управління охороною праці та промисловою безпекою на об'єкті.	K34.
Очікувані компетентності з дисципліни	<i>аббревіатура</i>
Здатність використовувати на практиці основи діючого законодавства в сфері цивільного захисту та охорони праці, а також відстежувати зміни в ньому	

Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.

Тема 1.1. Правове регулювання забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях

Поняття та види надзвичайних ситуацій. Класифікація надзвичайних ситуацій за характером походження. Класифікація надзвичайних ситуацій залежно за ступенем поширення, розміром людських втрат та матеріальних збитків. Нормативно-правове регулювання забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях

Тема 1.2. Структура і повноваження Державної служби України з надзвичайних ситуацій

Основні завдання і функції Державної служби України з надзвичайних ситуацій у галузі пожежної та техногенної безпеки. Права Державної служби України з надзвичайних ситуацій у галузі пожежної та техногенної безпеки. Організаційно-штатна структура Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Тема 1.3. Загальні вимоги до організації техногенної та пожежної безпеки на об'єктах.

Загальна характеристика нормативно-правової бази України з питань техногенної безпеки. Загальна характеристика нормативно-правової бази України з питань пожежної безпеки. Загальні засади щодо забезпечення техногенної та пожежної безпеки об'єктів. Завдання і обов'язки суб'єктів господарювання у сфері цивільного захисту. Права та обов'язки громадян у сфері цивільного захисту

Модуль 2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ ТА ОХОРОНУ ПРАЦІ.

Тема 2.1. Конституція України та інші нормативно-правові акти в сфері регулювання трудових відносин та відносин з охорони праці. Загальні положення трудового права України.

Поняття та класифікація джерел, що регулюють трудові відносини та відносини з охорони праці.

Конституція України як основне джерело в сфері регулювання трудових відносин та відносин з охорони праці.

Кодекс законів про працю України та інші законодавчі акти України, що регулюють трудові відносини та відносини з охорони праці.

Підзаконні акти, що регулюють трудові відносини та відносини з охорони праці.

Локальні правові норми, що регулюють трудові відносини та відносини з охорони праці.

Міжнародні правові акти про працю та її охорону.

Тема 2.2. Загальні положення трудового права України.

Поняття трудового права як самостійної галузі права. Предмет трудового права: трудові відносини і тісно пов'язані з ними суспільні відносини.

Роль і функції трудового права. Основні тенденції розвитку трудового права у сучасній Україні.

Поняття та види суб'єктів трудового права. Правовий статус суб'єкта трудового права.

Громадяни (працівники) як суб'єкт трудового права. Трудова правосуб'єктність працівника: виникнення, зміст і припинення, випадки обмеження.

Роботодавці як суб'єкти трудового права. Поняття роботодавця. Зміст трудової правосуб'єктності роботодавця.

Трудовий колектив організації як суб'єкт трудового права. Поняття, види і правовий статус трудових колективів. Основні повноваження трудових колективів у сфері охорони праці.

Професійні спілки як суб'єкти трудового права. Правові основи діяльності професійних спілок. Права професійних спілок у захисті трудових прав працівників, встановленні умов праці, регулюванні заробітної плати і робочого часу, у контролі і нагляді за додержанням законодавства про працю, охорону праці, колективного договору і угод.

Інші суб'єкти трудового права. Служба зайнятості. Органи контролю та нагляду. Органи з вирішення індивідуальних і колективних трудових спорів. Організації роботодавців.

Тема 2.3. Колективні договори та угоди. Трудовий договір.

Сфера дії законодавства про колективні договори, угоди. Соціально-правове значення колективного договору, угоди. Співвідношення законодавства з охорони праці з положеннями колективного договору, угоди.

Поняття колективного договору. Сторони колективного договору. Зміст колективного договору. Структура колективного договору. Правове значення додатків до колективного договору. Порядок розробки і укладання колективного договору. Строк і порядок ведення переговорів, вирішення розбіжностей, що виникають під час їх ведення. Порядок внесення змін і доповнень до колективного договору. Строк чинності колективного договору.

Колективні угоди як акти соціального партнерства. Види угод, сфера їхньої дії, зміст. Порядок укладання, зміни та реєстрація угод. Генеральна угода – основний акт соціального партнерства у сфері праці.

Відповідальність за порушення законодавства про колективні договори, угоди.

Поняття та значення трудового договору. Відмінність трудового договору від цивільно-правових договорів, які пов'язані з працею. Сторони трудового договору. Зміст трудового договору. Умови трудового договору та їх правове значення. Умови, які передбачені у законодавстві. Умови, що встановлюються за угодою сторін при укладанні трудового договору. Необхідні та додаткові (факультативні) умови. Недійсність умов трудового договору, які погіршують становище працівників порівняно з законодавством України про працю та охорону праці.

Загальний порядок укладання трудового договору, його оформлення. Форма трудового договору. Документи, що подаються при укладанні трудового договору. Реєстрація трудового договору між працівником і фізичною особою. Випробування при прийнятті на роботу.

Види трудових договорів: за строком дії, змістом, порядком укладання. Особливості окремих видів трудових договорів. Строкові трудові договори. Види строкових трудових договорів. Контракт як різновид трудового договору. Зміст контракту.

Поняття переведення на іншу роботу. Відмінність переведення від переміщення. Види переведень на іншу роботу. Тимчасове переведення працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором. Випадки тимчасового переведення на іншу роботу. Тимчасові переведення на іншу роботу в разі простою. Інші види переведень.

Зміна істотних умов праці. Підстави та порядок зміни істотних умов праці.

Поняття припинення та розірвання трудового договору. Класифікація підстав припинення трудового договору. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу. Додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу з певними категоріями працівників за певних умов. Розірвання трудового договору з ініціативи органів, які не є сторонами трудового договору.

Правове регулювання усунення працівників від роботи. Поняття і випадки усунення працівників від роботи. Відмінність усунення від звільнення працівника.

Порядок звільнення з роботи. Оформлення звільнення. Порядок проведення розрахунку при звільненні з роботи працівника. Трудова книжка. Вихідна допомога. Правові наслідки незаконного звільнення.

Тема 2.4. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку.

Поняття робочого часу і значення його правового регулювання. Види робочого часу.

Поняття режиму робочого часу, порядок його встановлення. П'ятиденний і шестиденний робочий тиждень і тривалість щоденної роботи. Початок і закінчення роботи. Робота за змінами. Перерви між змінами. Чергування.

Тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів та уночі. Неповний робочий час. Ненормований робочий день.

Особливості регулювання робочого часу в окремих галузях економіки. Гнучкі графіки роботи. Поділ робочого дня на частини. Вахтовий метод організації робіт. Поняття вахтового методу організації робіт. Тривалість вахти та робочого дня.

Поняття і порядок застосування понаднормових робіт. Розмежування понаднормових робіт і ненормованого робочого дня. Виняткові випадки застосування понаднормових робіт. Заборона залучення до понаднормових робіт окремих категорій працівників. Граничні норми застосування понаднормових робіт. Компенсація понаднормових робіт.

Право на відпочинок і його гарантії.

Поняття і види часу відпочинку. Перерви протягом робочого дня, зміни. Щоденні перерви в роботі. Щотижневі вихідні дні. Святкові і неробочі дні.

Поняття і види відпусток. Державні гарантії права на відпустку.

Щорічна основна відпустка. Види щорічної відпустки. Тривалість щорічної основної відпустки. Тривалість основної щорічної відпустки для окремих категорій працівників, що встановлені іншими актами законодавства.

Щорічна додаткова відпустка та її види. Відпустка за умови праці, за особливий характер праці.

Порядок надання відпусток. Черговість надання відпусток. Випадки перенесення щорічної відпустки на вимогу працівника. Підстави перенесення

відпустки на інший період. Випадки відкликання з відпустки.

Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням. Творча відпустка, умови, тривалість і порядок надання. Соціальні відпустки.

Оплата відпусток. Випадки виплати грошової компенсації за невикористані щорічні відпустки. Відпустки без збереження заробітної плати. Відпустки, що надаються в обов'язковому порядку за бажанням працівника. Відпустки, що надаються за згодою сторін.

Тема 2.5. Дисципліна праці та правові засоби її забезпечення.

Поняття трудової дисципліни. Значення дисципліни праці. Правові методи забезпечення трудової дисципліни: створення необхідних організаційних та економічних умов для нормальної високопродуктивної роботи; метод переконання (виховання); метод заохочення; метод примусу; метод свідомого ставлення до праці.

Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Поняття внутрішнього трудового розпорядку. Система нормативних актів, що регулюють порядок здійснення трудової діяльності. Види правил внутрішнього трудового розпорядку: типові, галузеві, локальні. Правові наслідки відсутності в організації правил внутрішнього трудового розпорядку. Структура та зміст правил внутрішнього трудового розпорядку. Статути та положення про дисципліну.

Дисциплінарна відповідальність.

Поняття та значення юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства про працю та охорону праці. Основні ознаки юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства про працю та охорону праці. Підстави відповідальності.

Види юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства про працю та охорону праці. Матеріальна відповідальність. Адміністративна відповідальність. Кримінальна відповідальність.

Порядок та строки притягнення до відповідальності за порушення вимог законодавства про працю та охорону праці.

Тема 2.6 Порядок вирішення трудових спорів (конфліктів).

Загальна характеристика трудових спорів. Поняття, предмет та класифікація трудових спорів. Причини виникнення трудових спорів. Принципи розгляду трудових спорів.

Індивідуальні трудові спори. Органи з розгляду індивідуальних трудових спорів. Комісія з трудових спорів (КТС): порядок створення, компетенція. Порядок і строки розгляду індивідуального трудового спору в КТС. Винесення рішення та його виконання.

Розгляд індивідуальних трудових спорів у судах. Трудові спори, що підлягають безпосередньому розглядові у судах. Поняття і види строків з розгляду трудових спорів.

Колективні трудові спори. Органи з вирішення колективних трудових спорів: примирна комісія; трудовий арбітраж. Порядок їх створення та компетенція. Порядок прийняття і виконання рішення щодо колективного трудового спору. Незалежний посередник. Національна служба посередництва і примирення.

Право на страйк і його реалізація. Правові наслідки законного і незаконного страйку.

Тема 2.7. Юридична відповідальність за порушення вимог законодавства про працю та охорону праці.

Поняття трудової дисципліни. Значення дисципліни праці. Правові методи забезпечення трудової дисципліни: створення необхідних організаційних та економічних умов для нормальної високопродуктивної роботи; метод переконання (виховання); метод заохочення; метод примусу; метод свідомого ставлення до праці.

Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Поняття

внутрішнього трудового розпорядку. Система нормативних актів, що регулюють порядок здійснення трудової діяльності. Види правил внутрішнього трудового розпорядку: типові, галузеві, локальні. Правові наслідки відсутності в організації правил внутрішнього трудового розпорядку. Структура та зміст правил внутрішнього трудового розпорядку. Статути та положення про дисципліну.

Дисциплінарна відповідальність.

Поняття та значення юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства про працю та охорону праці. Основні ознаки юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства про працю та охорону праці. Підстави відповідальності.

Види юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства про працю та охорону праці. Матеріальна відповідальність. Адміністративна відповідальність. Кримінальна відповідальність.

Порядок та строки притягнення до відповідальності за порушення вимог законодавства про працю та охорону праці.

Тема 2.8. Гарантії прав громадян на охорону праці.

Загальні гарантії прав працівників на безпечні та нешкідливі умови праці. Права працівників на охорону праці під час укладення трудового договору. Права працівників на охорону праці під час роботи.

Спеціальні правила охорони праці на важких, шкідливих і небезпечних роботах. Право працівника на пільги і компенсації за важкі, шкідливі та небезпечні умови праці.

Охорона праці жінок. Перелік важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок. Граничні норми піднімання і переміщення важких речей жінками. Обмеження праці жінок у нічний час. Обмеження щодо залучення вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, до понаднормових робіт, робіт у вихідні дні і у відрадження. Охорона праці вагітних жінок, жінок, які мають неповнолітніх дітей.

Охорона праці неповнолітніх. Заборона застосування праці неповнолітніх на важких роботах, роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці та на підземних роботах. Граничні норми піднімання і переміщення важких речей неповнолітніми. Вік прийняття на роботу. Медичний огляд неповнолітніх віком до 18 років. Заборона залучення неповнолітніх до нічних, понаднормових робіт і робіт у вихідні дні. Пільги щодо робочого часу та надання відпусток. Тривалість робочого часу неповнолітніх. Інші умови праці неповнолітніх, що визначені законодавством.

Охорона праці осіб із зниженою працездатністю (пенсіонерів, інвалідів, ветеранів війни та праці). Робоче місце інваліда. Порядок працевлаштування інвалідів. Інші гарантії у сфері охорони праці інвалідів. Особливість залучення до робіт у нічний час та до понаднормової роботи.

Тема 2.9. Політика підприємства з охорони праці.

Організація охорони праці на виробництві.

Повноваження роботодавця у сфері охорони праці. Повноваження працівників у сфері охорони праці.

Обов'язкові медичні огляди працівників. Навчання з питань охорони праці.

Служба охорони праці на підприємстві. Комісії з питань охорони праці. Уповноважені трудового колективу з питань охорони праці.

Порядок розслідування і ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.

Тема 2.10. Основи антикорупційного законодавства України. Відповідальність за злочини у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Принципи боротьби з корупцією. Попередження корупції. Особливості

юридичної відповідальності за здійснення корупційної діяльності. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення. Кримінальна відповідальність за скоєння злочинів у сфері службової діяльності.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Заочна (дистанційна) форма					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	модульна контрольна робота	
4- й семестр						
Модуль 1. Основні положення законодавства в сфері цивільного захисту.						
Тема 1.1. Правове регулювання забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях	10	2	-	-	8	
Тема 1.2. Структура і повноваження Державної служби України з надзвичайних ситуацій	9	-	-	-	9	
Тема 1.3. Загальні вимоги до організації техногенної та пожежної безпеки на об'єктах.	9	-	-	-	9	
Разом за модулем 2	28	2	-	-	26	
Модуль 2. Основні положення законодавства про працю та охорону праці.						
Тема 2.1. Конституція України та інші нормативно-правові акти в сфері регулювання трудових відносин та відносин з охорони праці.	9	2	2	-	5	
Тема 2.2. Загальні	9	-	-	-	9	

положення трудового права України.						
Тема 2.3. Колективні договори та угоди. Трудовий договір.	10	2	-		8	
Тема 2.4. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку.	9	-	-	-	9	
Тема 2.5. Дисципліна праці та правові засоби її забезпечення.	9	-	-	-	9	
Тема 2.6. Порядок вирішення трудових спорів (конфліктів).	9	-	-	-	9	
Тема 2.7. Юридична відповідальність за порушення вимог законодавства про працю та охорону праці.	10	2	-	-	8	
Тема 2.8. Гарантії прав громадян на охорону праці.	9	-	-	-	9	
Тема 2.9. Політика підприємства з охорони праці.	9	-	-	-	9	
Тема 2.10. Основи антикорупційного законодавства України. Відповідальність за злочини у сфери службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	9	-	-	-	9	
Разом за модулем 2	92	6	2	-	84	
Разом	110	8	2	-	100	

Теми практичних занять заочна (дистанційна) форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
----------	------------	--------------------

1.	Тема 2.1. Конституція України та інші нормативно-правові акти в сфері регулювання трудових відносин та відносин з охорони праці.	2
	Разом	2

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується **в таких формах**: навчальні заняття за видами, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

В навчальній дисципліні використовуються **такі методи навчання і викладання**:

- *методи навчання за джерелами набуття знань*: словесні методи навчання (лекція, семінар, пояснення, бесіда); наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація); практичні методи навчання (практична робота);

- *методи навчання за характером логіки пізнання*: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний; традуктивний;

- *методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається*: проблемний виклад; частково-пошуковий;

- *інноваційні методи навчання*: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів; інтерактивні методи; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;

- *самостійна робота.*

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: накопичувальна бально-рейтингова система, основною метою якої є регулярна й комплексна оцінка результатів навчальної діяльності та сформованості компетентностей.

Передбачаються наступні засоби оцінювання: модульна контрольна робота; індивідуальна самостійна робота; диференційний залік.

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами, здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України з переведенням в оцінку за рейтинговою шкалою - ЄКТС та в 4-бальну шкалу.

Таблиця відповідності результатів оцінювання знань з навчальної дисципліни за різними шкалами

За 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України	За рейтинговою шкалою (ЄКТС)	За 4-бальною шкалою
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

Критерії оцінювання.**Форми поточного та підсумкового контролю.**

Поточний контроль проводиться у формі фронтального та індивідуального опитування, проведення термінологічних диктантів, виконання письмових завдань, практичних ситуацій, модульної (контрольної) роботи тощо.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі диференційованого заліку.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Види навчальних занять	Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
I. Поточний контроль			
Модуль 1	лекції	1	1
	практичні заняття	-	-
Разом за модуль 1			1
Модуль 2	лекції	3	3
	практичні заняття	1	26
Разом за модуль 2			29
Контрольна робота			60
Індивідуальна самостійна робота			10
Разом за поточний контроль			100
II. Підсумковий контроль (диференційний залік)			-
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи			100

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ.

Поточний контроль проводиться на лекційному, семінарському та практичному занятті. Він передбачає оцінювання підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на відповідних заняттях та набуття навичок під час виконання відповідних завдань. Використовуються методи фронтального та індивідуального опитування, проведення термінологічних диктантів, виконання письмових завдань, практичних ситуацій, модульної (контрольної) роботи тощо.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на лекційному занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 1 балів):

1 бал – здобувач приймає активну участь в обговоренні теоретичних та практичних питань демонструє здатність самостійного пошуку відповідей, надає правильні відповіді на питання викладача;

0 балів – здобувач не приймає участь в обговоренні питань, не знає відповіді на поставлені питання або побіжно розкриває лише окремі положення..

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 26 балів):

19-26 балів – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни, граматично і стилістично без

помилки оформлений звітній матеріал;

13-18 балів – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

7-12 балів – завдання виконане частково, у звіті допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

1-6 бали – завдання виконане частково, у звіті допущені значні граматичні чи стилістичні помилки;

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, використання основної та додаткової літератури.

Контрольна робота

Контрольна робота для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання є важливою складовою навчального процесу, яку вони виконують згідно з навчальним планом.

Основним завданням контрольної роботи є формування власної думки здобувачів вищої освіти з теоретичних та практичних питань, які розглядаються, та внесення ними пропозицій щодо їх вирішення на підставі вимог чинних законодавчих актів.

Перед виконанням контрольної роботи здобувач вищої освіти має детально вивчити лекційний матеріал, підібрати відповідну навчальну, методичну та спеціальну літературу.

Кожен варіант контрольної роботи складається з чотирьох завдань: трьох - теоретичні питання, четверте – вирішити рівняння. Здобувачі вищої освіти, прізвище яких починається з літери "А, Д, З, Л, П, У, Ч" – виконують роботу за першим варіантом; - з літери "Б, Е, Й, М, Р, Ф, Ш" - виконують другий варіант; - з літери "В, Є, І, Н, С, Х, Щ" - третій варіант; - з літери "Г, Ж, К, О, Т, Ц, Ю, Я" - четвертий варіант. Змінювати варіант роботи здобувачі вищої освіти не мають права.

Контрольна робота має бути написана українською мовою. Також необхідно вказати прізвище, ім'я, групу і курс виконавця, тему і план дослідження; перелічуються всі використані джерела наукової літератури та нормативні-правові акти.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 60 балів):

46-60 балів – повністю розкриті три теоретичні питання, правильно вирішені та оформлені задачі, дотримувані всі вимоги до виконання та оформлення;

31-45 балів – повністю розкриті два питання теоретичного характеру, а третє - частково, відповіді недостатньо обґрунтовані, задачі вирішені, дотримані всі вимоги до виконання; допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

16-30 балів – розкрито одне теоретичне питання, друге та третє – частково, правильно вирішені задачі, дотримані всі вимоги до виконання; допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

1-15 бали – здобувач володіє матеріалом на початковому рівні.

0 балів – відповіді відсутні.

Перелік теоретичних питань для підготовки до контрольної роботи:

1. Конституція України як основне джерело регулювання трудових відносин та відносин з охорони праці.
2. Підзаконні акти, що регулюють трудові відносини та відносин з охорони праці.
3. Поняття відпочинку та його види.
4. Види відповідальності за порушення законодавства про охорону праці.

5. Громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці.
6. Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження.
7. Відшкодування шкоди, заподіяної застрахованому ушкодженням його здоров'я
8. Порядок надання відпусток.
9. Положення Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»
10. Розслідування та облік аварій
11. Порядок звільнення з роботи.
12. Відсторонення працівника від роботи.
13. Розірвання трудового договору.
14. Громадяни як суб'єкти трудового права України.
15. Власник або уповноважений ним орган як суб'єкт трудового права України.
16. Підприємство як суб'єкт трудового права України.
17. Поняття внутрішнього трудового розпорядку як основи організації праці.
18. Трудовий колектив як суб'єкт трудового права України.
19. Поняття охорони праці за трудовим правом.
20. Профспілковий орган підприємства як суб'єкт трудового права України.
21. Поняття робочого часу за трудовим правом. Види тривалості робочого час.
22. Поняття колективного договору.
23. Поняття трудових спорів та їх класифікація.
24. Комісія по трудових спорах як обов'язковий первинний орган по розгляду трудових спорів.
25. Органи, що здійснюють державне управління охороною праці.
26. Права та обов'язки громадських інспекторів з охорони праці.
27. Поняття трудового договору. Зміст трудового договору.
28. Проведення інструктажу про охорону праці з працівником.
29. Сутність охорони праці молоді та жінок.
30. Служба охорони праці підприємства
31. Комісія з охорони праці підприємства
32. Основні нормативно-правові акти, які регулюють відшкодування роботодавцем шкоди працівникам у разі ушкодження їх здоров'я.
33. Підстави припинення трудового договору.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача вищої освіти, яка передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження. Результати дослідження оформити у формі реферату або презентації.

Критерії поточного оцінювання знань з підготовленого матеріалу здобувачів на заняттях (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

8 – 10 балів – обрана тема розкрита в повному обсязі, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни, граматично і стилістично без помилок оформлений презентаційний матеріал з використанням мультимедійного обладнання;

5 – 7 бали – обрана тема розкрита в повному обсязі з використанням мультимедійного обладнання; але здобувач при викладенні матеріалу допускає незначні фахові чи стилістичні помилки;

3 – 4 бали – обрана тема розкрита в повному обсязі, використовуються професійні терміни, але презентаційний матеріал представлений без застосування мультимедійного обладнання;

1 – 2 бали – завдання виконане поверхово, частково, презентаційний матеріал представлений без застосування мультимедійного обладнання, у звіті допущені значні

граматичні чи стилістичні помилки;

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньо предметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань

1. Трудовий договір.
2. Порядок оформлення документів при прийомі на роботу
3. Підстави припинення трудового договору
4. Колективний трудовий договір та правила внутрішнього трудового розпорядку.
5. Поняття робочого часу за трудовим правом.
6. Види тривалості робочого часу..
7. Поняття відпочинку та його види.
8. Види відпусток.
9. Трудова дисципліна, відповідальність за її порушення.
10. Нагородження та заохочення працівників.
11. Вирішення трудових спорів.
12. Комісія по трудових спорах як обов'язковий первинний орган по розгляду трудових спорів.
13. Поняття охорони праці за трудовим правом.
14. Служба охорони праці підприємства
15. Комісія з охорони праці підприємства
16. Навчання з охорони праці
17. Розслідування на облік нещасних випадків.
18. Розслідування та облік хронічних професійних захворювань і отруєнь.
19. Розслідування та облік аварій
20. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування та пенсійне забезпечення

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі диференційованого заліку.

Критерії оцінювання здобувачів вищої освіти на диференційному заліку оцінюється за результатами сумарного накопичування балів протягом семестру

Перелік теоретичних питань для підготовки з навчальної дисципліни «Правові основи цивільного захисту та охорони праці»:

1. Підзаконні акти, що регулюють трудові відносини та відносин з охорони праці.
2. Адміністративно-правова відповідальність за порушення законодавства про охорону праці
3. Конституція України як основне джерело регулювання трудових відносин та відносин з охорони праці.
4. Трудові відпустки.
5. Поняття відпочинку та його види.
6. Види відповідальності за порушення законодавства про охорону праці.
7. Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням.
8. Громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці.
9. Соціальні відпустки.
10. Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження.

11. Відпустки без збереження заробітної плати.
12. Відшкодування шкоди, заподіяної застрахованому ушкодженням його здоров'я
13. Порядок надання відпусток.
14. Управління страхуванням від нещасного випадку
15. Поняття та структура заробітної плати.
16. Положення Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»
17. Нормування праці.
18. Розслідування та облік аварій
19. Порядок звільнення з роботи.
20. Розслідування та облік хронічних професійних захворювань і отруєнь.
21. Відсторонення працівника від роботи.
22. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника.
23. Порядок виплати заробітної плати.
24. Загальні підстави розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу.
25. Громадяни як суб'єкти трудового права України.
26. Додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу.
27. Власник або уповноважений ним орган як суб'єкт трудового права України.
28. Розірвання трудового договору на вимогу профспілкового чи іншого уповноваженого на представництво трудовим колективом органу.
29. Підприємство як суб'єкт трудового права України.
30. Поняття внутрішнього трудового розпорядку як основи організації праці.
31. Трудовий колектив як суб'єкт трудового права України.
32. Поняття охорони праці за трудовим правом.
33. Профспілковий орган підприємства як суб'єкт трудового права України.
34. Порядок оформлення звільнення працівника з роботи.
35. Державні органи, які виступають суб'єктами трудового права України.
36. Поняття робочого часу за трудовим правом. Види тривалості робочого час.
37. Поняття колективного договору.
38. Поняття трудових спорів та їх класифікація.
39. Комісія по трудових спорах як обов'язковий первинний орган по розгляду трудових спорів.
40. Поняття надурочних робіт і порядок їх проведення.
41. Порядок укладення колективного договору і його зміст.
42. Судовий порядок розгляду трудових спорів.
43. Контроль за виконанням колективного договору і види відповідальності за невиконання його зобов'язань.
44. Пільги жінок, що мають дітей, мета їх встановлення.
45. Органи, що здійснюють державне управління охороною праці.
46. Права та обов'язки громадських інспекторів з охорони праці.
47. Поняття трудового договору.
48. Проведення інструктажу про охорону праці з працівником.
49. Зміст трудового договору.
50. Сутність охорони праці молоді та жінок.
51. Окремі види трудового договору.
52. Компетенція органів місцевого самоврядування щодо питань охорони праці
53. Загальний порядок прийняття на роботу.
54. Служба охорони праці підприємства
55. Випробувальний строк при прийнятті на роботу.
56. Комісія з охорони праці підприємства

57. Гарантії, встановлені законодавством при переведенні на іншу роботу з метою охорони здоров'я.
58. Основні нормативно-правові акти, які регулюють відшкодування роботодавцем шкоди працівникам у разі ушкодження їх здоров'я.
59. Підстави припинення трудового договору.
60. Органи, що здійснюють контроль за дотриманням вимог нормативних актів про охорону праці.

Політика викладання навчальної дисципліни.

1. Активна участь здобувачів вищої освіти в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.
2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).
3. Недопустимість пропусків занять з неповажної причини.
4. Неприпустимість користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття без дозволу науково-педагогічного працівника.
5. Несвоєчасне виконання поставленого індивідуального завдання знижує критерії оцінювання на один бал.
6. Терміни захисту індивідуального завдання, терміни ліквідації заборгованості щодо індивідуального завдання та відсоток зниження оцінки визначаються науково-педагогічним працівником індивідуально з урахуванням якості підготовленого матеріалу та причин невиконання завдання.
7. Обов'язкове дотримання здобувачами вищої освіти політики доброчесності під час виконання самостійної або індивідуальної роботи.
8. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.
9. Інші вимоги, що не суперечать законодавству України та нормативним документам Університету.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII (із змінами)
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (із змінами)
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (із змінами)
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (із змінами)
6. Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992 № 2694-XII (із змінами)
7. Закон України «Про відпустки» від 15.11.1996 № 504/96-ВР (із змінами)
8. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР (із змінами)
9. Закон України від 03.03.98 року «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 03.03.1998 № 137/98-ВР (із змінами)
10. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15.09.1999 № 1045-XIV (із змінами)
11. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 № 1105-XIV (із змінами)
12. Закон України «Про прокуратуру». від 14.10.2014 № 1697-VII (із змінами)
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.1995 № 597 «Про Типову форму контракту з керівником підприємства, що є у державній власності».
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2001 № 163 «Про затвердження

- переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, де передбачено право на скорочену тривалість робочого тижня».
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.1992 № 442 «Про затвердження порядку проведення атестації робочих місць за умовами праці».
  16. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 №1232 «Деякі питання розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві».
  17. Постанова Кабінету Міністрів України від 22.03.2001 №270 «Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру».
  18. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 08.06.2001 № 260 «Про затвердження Форми трудового договору між працівником та фізичною особою та порядку реєстрації трудового договору між працівником і фізичною особою», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 27 червня 2001 р. за № 554/5745.
  19. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» від 06.11.92 (п. 13) № 9.
  20. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.12.1993 № 256 «Про затвердження переліку важких робіт та робіт із шкідливими й небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 30 березня 1994 р. за № 51/260.
  21. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 10.12.1993 № 241 «Про затвердження Граничних норм підіймання і переміщення важких речей жінками», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 22 грудня 1993 р. за № 194.
  22. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 31.03.1994 № 46 «Про затвердження перелік важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 28 липня 1994 р. за № 176/385.
  23. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 22.03.1996 № 59 «Про затвердження граничних норм підіймання і переміщення важких речей неповнолітніми», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 16 квітня 1996 р. за №183/1208.
  24. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 21.05.2007 № 246 «Про затвердження Положення про медичний огляд працівників певних категорій», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 23 липня 2007 р. за №846/14113.
  25. Наказ Держгірпромнагляду України від 24.03.2008 № 53 «Про затвердження Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 21 травня 2008 р. за N 446/15137.
  26. Наказ Держгірпромнагляду України від 21.03.2007 № 56 «Про затвердження типового положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 6 квітня 2007 р. за N 316/13583.
  27. Правові основи працезахоронної політики та охорони праці: навч. посіб. О.О. Островерх, Г.О. Барабаш, Т.О. Луценко, С.В. Белан. – Х.: НУЦЗУ, 2014. – 173 с.
  28. Правові основи працезахоронної політики та охорони праці : Конспект лекцій / Уклад. О.О. Островерх, Т.М. Ковалевська, Т.О. Луценко . – Х. : УЦЗУ, 2009 . – 178 с.
  29. Правові основи працезахоронної політики та охорони праці: конспект лекцій / Укладачі: О.О. Островерх, Т.М. Ковалевська, Т.О. Луценко. – Х.: НУЦЗУ, 2013 – 152 с.
  30. Трудове право України : Збірник нормативно-правових актів / Упоряд. П. А. Бущенко, І. А. Ветухова . – Х. : Консум, 2001 . – 464 с.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України. Офіційний веб портал парламенту України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws>.
2. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. URL: <http://www.dsns.gov.ua/>

Розробник:
старший викладач кафедри
наглядово-профілактичної діяльності
факультету цивільного захисту

Тетяна ЛУЦЕНКО